

Virvon, varvon ...

Huomenna on jälleen se päivä, jolloin tytöt läsi-suomalaisen perinteen mukaisesti pukeutuvat noidiksi, trulleiksi, ja karjalaisen perinteen mukaisesti pajunoksia kädessään ja kori tai kassi käsivarrallaan kiertelevät soittelemassa ovikelloja. Usein tytöt liikkuvat parittain. Heitä jännittää niin, että jopa tervehtiminen tahtoo unohtua. Yleisin loru, jota ovenavaajalle luetaan, lienee: Virvon, varvon vihtasella tuoreeks, terveeks tulevaks vuuveks. Siule vihta, miule palkka. Lorun lopussa kättä tai koria jo ojennetaan palkan saamiseksi. Joskus vihta pannaan takaisin koriin, 'kun on muitakin virvottava'. Monelta iäkkäämmältä virvottavalta tällainen virpominen pahottaa mielen, mikä suinkaan ei virpomisen tarkoitus ole ollut.

Mistä sana virpominen?

Sana virpominen pohjautuu venäjän kielen sanaan verba, joka tarkoittaa pajua. Virpomista on esiintynyt alkuaan vain ortodoksisen kirkon vaikutusalueella esim. Karjalassa, josta se on levinnyt myös luterilaisten keskuuteen. Eri alueilla on ollut toisistaan poikkeavia muotoja esim. vitsojen malleissa ja loruissa. Samoin eroavaisuuksia tuli myös ortodoksisen ja luterilaisten käytänteisiin, mutta ne olivat vain muotoseikkoja. Sisältö oli joka paikassa ja kaikilla sama.

Uskonnollinen tausta

Aino Rätty-Hämäläinen kirjoitti Karjala-lehden artikkelissa 2.4.1992 kysyneensä iäkkäältä raja-karjalaisemännältä, miksi palmusunnuntain perinnettä uskollisesti noudatettiin. Hän oli saanut seuraavan vastauksen: "Spuausuo (Vapahtaja) virvotti, ku Jerusalemiin mäni, tai myö virpois händy muistammo." Kustaa Vilkkuna selvittää kirjassaan Vuoruihen ajantiteo asiaa seuraavasti: "Pajunoksilla, joita myös palmunoksiksi paikkapaikoin nimitetään, on kuvattu niitä palmun lehtiä, joita kansa Jerusalemissa heiti Jeesuksen eteen tielle." Monille nuoremille karjalaisillekin uskontoon perustuva virpomisen tausta on hämärätynty. Virpominen on rituaali, kuten esim. useat jouluun liittyvät tavat.

Miksi virvottiin?

Virpomisen tarkoituksena oli toivottaa virvottavalle kaikkea hyvää. Toivottiin virvottavalle 'hyvää vuodenjatkoa ja hyvää terveyttä', kertoo Varkauden Karjalaseurasta Lempi Puustinen, joka on syntynyt Impilahdella. Aino Rätty-Hämäläinen artikkelin mukaan toivottiin 'onnea ja siunausta'. Lyyli Issakainen, joka on syntynyt Suofjärvellä, myöskin Varkauden Karjalaseurasta, virpomalorussa toetaan: "Vitsa teitä virvottaa, vanhan kuoren kirvoittaa. Enkä palkkaa vaadikaa enkä velkakirjaa laadikaa. Jumala teitä siunattua."

Ketkä virpoivat?

Aino Rätty-Hämäläisen artikkelin mukaan muinoin talon vanha emäntä virpoi palmusunnuntaiamuna varhain ensin miehensä ja sitten koko muun perheen. Kustaa Vilkkuna kertoo kirjassaan, että kun talon emäntä oli virvottu,

hän virpoi karjan. Vitsa laitettiin läävän kattoon ja annettiin paimenpojalle käteen, kun karja keväällä ulos laskettiin. Tämän uskottiin tuottavan karjalle menestystä. Tällaisesta tavasta eivät Varkauden Karjalaseuran haastattelut olleet kuulleet synnyinseuduillaan. Varkauden aikoina virpominen oli ollut aikuisten tärkeä toimitus talon onnen hyväksi. Varkauden Karjalaseuralaiset kertoivat, että siitä huolehtivat kouluikäiset lapset. Aino Rätty-Hämäläinen kertoo, että jos rippikouluikäinen poika tuli virpomana, hänet saatiin kysyä: "Akkuako tulit iselles katsomah?"

Kustaa Vilkkuna kertoo, että Karjalan kannaksella vietettiin virposunnuntain aatto, siis virpolauantaa, jolloin virvonta suoritettiin. Pohjoisempaan Karjalassa virvottiin virposunnuntaina. Kunnia-asia oli, että lapset virpoivat isovanhemmat, kummit, enot, sedät ja tädit. Myös muut lähisukulaiset virvottiin, samoin lähinaapurit. Lempi Puustinen kertoi, että vanhemmat virvottiin ensimmäisinä heidän vielä ollessaan vuoteessa. Samoin Pekka Tenhunen, syntynyt Viipurissa, mutta elänyt lapsuutensa Äyräpään Pölläkkälässä, ja joka myöskin kuuluu Varkauden Karjalaseuraan, kertoi muistavansa virponeensa ensimmäiseksi äitinsä. Tarmo Moisaner Varkauden Karjalaseurasta kertoi, että heilläkin virvottiin ensin kotiväki. Naapuritkin virvottiin, mutta kauaksi ei saanut lähteä. Lempi Puustinen muistaa, että virposunnuntaina oli yleensä hankiainen (hanki kantaa jäisenä, niin että sen päällä pystyy uppoamatta liikkumaan), ja matka naapurin taitui potkurilla. Samanlaisia muistoja oli myös Tarmo Moisanerilla hankiainesta ja potkurijalusta. Pekka Tenhunen kertoi, että Pölläkkälässä, jossa oli A. Ahlström Osakeyhtiön Karjalan suurin saha, virpominen ei ollut yleinen tapa. Siellä oli paljon muualta läntisestä Suomesta tulleita työntekijöitä, joille moinen tapa oli täysin tuntematon.

Lapset lähtivät liikkeelle anivarhain virposunnuntaiamuna, kun saivat ei vielä piipuista nousut. Jos virpojat tulivat taloon myöhemmin, heidät uhattiin nostaa 'trubah', savupiippuun. Tarmo Moisaner muisteli, että jos virvottava oli vielä vuoteessa, niin palkan sai kaksinkertaisena! Tietysti aina taloon tullessa kysyttiin lupa, mutta kukapa ei olisi terveyttä, onnea, uudistumista ja maallista hyvää itselleen halunnut! Näitähän loruissa luvattiin.

Alkuvalmisteluja

Pajunoksat noudettiin kotiin jo muutamaa viikkoa ennen vitsojen valmistusta. Ainoastaan pajun oksat kelpuutettiin, sillä paju oli onnea tuottava pensas. Se oli myös kevään ensimmäinen elävä kasvi, jonka silmut pullistuivat kukiksi, pajunkissoiksi. Sisällä vedessä ja lämpimässä oksat tuuhtuivat. Niissä saattoi virpovitsoja koristeltaessa olla jopa vihertäviä lehdenalkujakin koristaamaan oksaa. Pajunoksinen piti olla monihaaraista, ja niissä piti olla runsaasti pajunkissoja, kertoivat Varkauden Karjalaseuralaiset. Kaikkilla heillä oli muistissaan samanmallinen virpovitsa.

Suunnitelua

Vanha sanonta kuuluu: Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty.

Savonlinnalaisia alle kouluikäisten lasten virpovitsoja 2000-luvun alkuvuosilta.

Niinpä virpomisenkin tapahtui tarkan suunnittelun perusteella. Ensimmäiseksi päätettiin, keitä virvotaan. Siinä selvisi, kuinka monta vitsaa on 'kukitettava', siis kukkasin koristeltava. Muita koristeita ei käytetty. Virvottavalle oli tehtävä 'saajan oloinen vitsa', siis sellainen, josta saaja ilostui. Lisäksi loru piti valita huolella. Alku- ja loppusanat olivat usein samanlaisia, mutta välissä esitettiin toivotuksia kullekin tarpeidensa mukaisesti. Loruja oli paljon. Niitä ei ollut kirjoitettu, mutta ne siirtyivät lapsille vanhemmilta suuhun menetelmällä, eli kertomalla. Jos tarvis vaati, niin loruun voi tulla itsekin seppä. Eräs vanha loru kuuluu seuraavasti: Virvon varvon vitsasella, kosken pajunokksella. Isännälle ikä pitkä, emännälle perä leveä, tytärille punaset posket, pojille hyvät hevoses. Aino Rätty-Hämäläinen oli artikkelissaan muokannut kyseisen lorun vastaamaan vuotta 1992: Virvon varvon vitsasella, kosken pajunokksella, isännälle tila taattu, emännälle eläke, tytärille työpäikat, pojille turbohevoses!

Kukittaminen

Muistelmaan kertoneista Varkauden Karjalaseuralaisista Lyyli Issakainen ja Tarmo Moisaner ovat ortodokseja, Lempi Puustinen, Pekka Tenhunen ja Esa Lamberg, joka on syntynyt Lälkälässä, ovat luterilaisia. Virpovitsan kukitus alkoi luterilaisilla siten, että monihaaraisten vitsan varsi ja oksat päällystettiin, siis kiedottiin ohueksi leikatulla paperinauhalla. Jos oli kreppipaperia, käytettiin sitä. Jos sopivan väristä paperia ei ollut, väritettiin muuta paperia väreillä mieleiseksi, kertoo Pekka Tenhunen. Ortodokseihin ei tätä varsien ja oksien kietomista tehty. Vuoden aikana oli karamellipaperit ja muut värikäät paperit oltu ja talletettu virpovitsojen kukittamistarpeiksi, muistelee Tarmo Moisaner. Aino Rätty-Hämäläinen kertoo, että kukittamiseen käytettiin kangastilkkuja ja muun paperin puutteessa sanomalehtipaperiakin,

jossa tosin ei tuohon aikaan vielä värikuvia ollut. Pekka Tenhunen kertoo äitinsä olleen taitava piirtäjä, joka maalasi taulujakin. Hän väritti papereita mieleisekseen ja muotoili niistä yhdessä lasten kanssa kukkia. Virpovitsat olivat kuin taideoksia! Esa Lamberg kertoo, että heillä muotoiltiin jokaisen oksan päähän punainen ruusu. Muut kukat tehtiin keltaisten narsissien tai muita kevään kukkien näköisiksi. Kaikkila muistelijoista virpovitsassa oli runsaasti kukkia, mutta ei lainkaan esim. höyheniä, joita nykyisin käytetään. Kukitus tehtiin yhdessä äidin ja vanhempien sisarusten kanssa. Äidin tehtävänä oli myös sitoa langalla kukat paikoilleen, kertoo Tarmo Moisaner. Virpovitsojen kukitus oli monen illan ja vapaa-ajan yhteistä puuhailua.

Virpovitsojen siunaaminen

Ortodoksisessa kirkossa on koko virpomisperinteen ajan virpominen suoritettu siunatuilla vitsailla. Niin tehdään nykyisinkin. Varkauden ortodoksisen kirkon lähetyspiiriläiset valmistavat etukäteen virpovitsoja, joita on mahdollisuus ostaa. Ne siunataan palmusunnuntaita edeltävänä lauainta kirkon iltavigiliassa. Sinne voi tuoda myös itsevalmistettuja virpovitsoja siunattavaksi. Lyyli Issakainen kertoo, että heillä on aina virvottu vain siunatuilla vitsailla. Myös Varkauden Karjalaseuran tarinaillassa valmistetaan yhdessä virpovitsoja.

Siule vitsa, miule palkka

Sukulaisen virpominen oli kunnia-asia, josta ei palkkaa odotettu, varsinkaan kotiväeltä, kertoo Pekka Tenhunen. Niinpä lorun lopussa saatiin todeta, kuten Lyyli Issakaisen muistamassa lorussa "enkä palkkaa vaadikaa, enkä velkakirjaa laadikaa". Erään toisen lorun lopussa sanotaan 'siule vitsa, miule mitä tahtoo', mikä tarkoitti sitä, että virvottava sai antaa palkan mikäli niin halusi, ja mitä halusi.

Tietysti lapset toivoivat palkkaa. Yleisin toivomus oli Lempi Puusti-

sen mainitsema 'siule vitsa, miule jättä' (kananmunaa). Monessa lorussa on lopussa maininta 'viikkoks velkaa, vuuveks vappaata'. Tällä tarkoitettiin, että viikon kuluttua, siis pääsiäisenä, tulitisiin hakemaan palkka. Sitten virvottu olisi 'velaton' seuraavaan virposunnuntaihin saakka.

Tarmo Moisaner muistaa saaneensa palkaksi kananmunia, Lyyli Issakainen karkkeja ja kananmunia ja Lempi Puustinen kananmunien lisäksi karkkeja ja pieniä kolikoita. Esa Lamberg ja Pekka Tenhunen mainitsevat saaneensa jotain pientä, kenties karkkeja.

Monelle talolle palkan maksaminen oli kunnia-asia. Seuraavaksi vuodeksi onni oli tuotu taloon, ja pitiään tuojan siirtä korvaus saada.

Kyllissä oli niitäkin, joille toimeentulo oli huonoa. Näiden perheiden lapset kävivät virpomassa varakkaimmissa taloissa kauniilla virpovitsailla ja tarkoin harkituilla loruilla. Pääsiäisenä päättyy kuusi viikkoa kestänyt paaston aika, ja taloissa valmistettiin varallisuuden mukaan hyvää ruokaa. Palkka voitiin maksaa jo virposunnuntaina. Monilla varattomilla lapsilla oli reppu selässä virporeisulla. He hankkivat perheilleen ruokaa, rahaa ja makeisiakin. Tällä tavoin moni köyhä perhe 'tienasi' pääsiäisateriansa. Näin kertoi artikkelissaan Anu Rätty-Hämäläinen.

Huomenna virpomaan?

Palmusunnuntai, virposunnuntai, saa huomennakin monet lapset virpomatkalle. Lastemme olisi hyvä tuntea perinteemme ja oman kulttuurimme juuret. Toivottavasti pienet virpojat saavat perhepiirissä, kodeissa, kouluissa ja päiväkodeissa tietoa perinteestä ja sen merkityksestä, niin että he kauniilla käyttäytymisellään ja virpomisellaan toivottavasti onnea ja saivat virvottavan hyvälle, pääsiäistä odottavalle mielelle!

Sirpa Ollikainen
Kuva: Ari Kankkunen